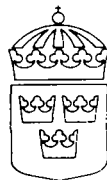

Lagutskottets betänkande

1985/86:30

om ändring av riksgränsen mellan Sverige och Finland vid forsen Vähänärä i Torne älv (prop. 1985/86:87)

LU
1985/86:30

Sammanfattning

Sedan riksdagen i januari 1985 vid behandlingen av 1981 års översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland undantagit ett ca två kilometer långt avsnitt kring forsen Vähänärä i Torne älv har under sommaren 1985 en svensk gränskommission tillsammans med en motsvarande finsk kommission företagit en förnyad översyn av riksgränsen inom detta avsnitt. I proposition 1985/86:87 föreslås att riksdagen godkänner det förslag till ändring av riksgränsen som de båda kommissionerna gemensamt upprättat. Förslaget innebär att totalt ca 11,3 ha vattenområden överförs till Finland. En karta över gränsens sträckning har tagits in i en till betänkandet fogad *bilaga 1*.

Erinringar mot den föreslagna gränsändringen har framförts av Övre Vojakkala by. Utskottet har av ordföranden i den svenska gränskommissionen inhämtat upplysningar om kommissionens förslag och synpunkter på byns erinringar mot förslaget.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen.

Propositionen

I proposition 1985/86:87 föreslår regeringen (justitiedepartementet) att riksdagen godkänner att regeringen med finska regeringen träffar överenskommelse om ändring av riksgränsen i överensstämmelse med det förslag som har lämnats i samband med 1985 års översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland vid Vähänärä.

Utskottet

Bakgrund

Genom freden i Fredrikshamn år 1809 mellan Sverige och Ryssland kom Torne, Muonio och Könkämä älvar att utgöra gräns mellan Sverige och Finland. Riksgränsen skulle i huvudsak följa djupfåran i dessa älvar. I Ålandshav kom riksgränsen att gå över skäret Märkets mittpunkt.

Gränsen har justerats vid flera tillfällen. Justeringarna har i huvudsak berott på förändringar av djupfårans läge. En närmare redogörelse för de äldre gränsöversynerna har tagits in i utskottets betänkande LU 1984/85:16.

Den senaste större gränsöversynen genomfördes år 1981. Vid översynen

fann de båda gränskommissionerna det svårt att bestämma djupfårans exakta läge vid forsen Vähänäräs nedre del och det omedelbart nedströms belägna selet. Av denna anledning föreslog kommissionerna – med avvikelse från den i övrigt gällande djupfåreprincipen – att riksgränsen i detta avsnitt skulle följa älvens mittlinje.

I en proposition till 1983/84 års riksmöte (prop. 1983/84:202) föreslog regeringen riksdagen att godkänna kommissionernas förslag till riksgräns. Lagutskottet tillstyrkte i betänkandet (LU 1984/85:16) förslaget till riksgräns med undantag för det ovannämnda avsnittet vid Vähänäräforsen. Beträffande sistnämnda avsnitt hade vid utskottsbehandlingen framförts erinringar från den svenska lokalbefolkningens sida och framför allt från byamännen i Övre Vojakkala by. Mot bakgrund av vad som framkom under ärendets beredning höll utskottet för troligt att det vid normalt vattenstånd borde vara möjligt att med mera omfattande och detaljerade lodningar kunna fastställa djupfårans verkliga läge. Några skäl för att avvika från huvudprincipen om att riksgränsen skall följa djupfåran kunde utskottet därför inte finna. Utskottet ansåg med hänsyn till det anförda att någon gränsändring vid Vähänäräforsen inte borde ske innan nya mätningar verkställts. När och hur nya mätningar skulle ske fick det ankomma på regeringen att överenskomma med den finska regeringen om. Utskottet avstyrkte på anförda skäl bifall till förslaget till gränsdragning såvitt avsåg ett ca 2 kilometer långt avsnitt vid Vähänäräforsen. Utskottet framhöll vidare att det var angeläget att man vid gränsöversyner tar till vara den kännedom om förhållandena på platsen som den lokala befolkningen har. Enligt utskottets mening borde det vid framtida gränsöversyner åligga gränskommissionerna att – om de ansåg att en gränsjustering av någon betydelse borde ske – ge lokala myndigheter och lokalbefolkningen tillfälle att yttra sig innan förslag till gränsdragning slutligen fastställdes. Utskottet hemställde att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet sålunda anført om framtida gränsöversyner. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 1984/85:124).

Den 14 juni 1985 träffades en överenskommelse mellan Sverige och Finland om att riksgränsen mellan länderna skulle, med undantag för sträckan vid Vähänäräforsen, fr. o. m. den 1 augusti 1985 ha den sträckning som kommissionerna föreslagit vid 1981 års gränsöversyn. Samtidigt kom regeringarna överens om att en förnyad gränsöversyn skulle göras inom det undantagna området. Översynen skulle göras gemensamt av en svensk och en finsk gränskommission. De båda gränskommissionerna tillsattes några dagar senare. Enligt de i sak likalydande instruktionerna skall riksgränsen följa djupfåran. Om djupfåran inte är entydig utan samma maximidjup nås i flera delar av en och samma profil skall vid djupfårans bestämning hänsyn också tas till var den största vattenmängden framrinner.

Den svenska gränskommissionen har med en skrivelse den 19 december 1985 till regeringen överlämnat de gränshandlingar med förslag till gränssträckning som de båda kommissionerna gemensamt upprättat.

Gränskommissionerna har vid 1985 års gränsöversyn gjort väsentligt mer detaljerade mätningar än som förekom vid 1981 års översyn. En närmare redogörelse för hur mätningarna tekniskt gått till väga lämnas i propositionen. De uppmätta djupförhållandena framgår av en i *bilaga 2* intagen översiktskarta.

Den första mätomgången verkställdes i slutet av juli 1985. I samband därmed gavs lokalbefolkningen tillfälle att inför kommissionerna framföra synpunkter på djupförhållanden, fiske m. m. Sedan ett på mätningarna grundat förslag ställts ut och presenterats för lokalbefolkningen och med anledning därav vissa erinringar inkommit från den svenska lokalbefolkningen genomfördes i september kompletterande mätningar. Mätningarna föranledde vissa modifieringar i förslaget. Även det modifierade förslaget har presenterats för den svenska lokalbefolkningen som därvid framfört ytterligare synpunkter, vilka dock inte föranlett några ändringar i förslaget. Särskild information om förslaget har också lämnats till den svensk-finska gränsälvscommissionen och till Haparanda kommunstyrelse.

Kommissionerna har konstaterat att mätningarna visar att det ovanför Vähänäraforsen finns en sammanhängande djupfåra medan det i selet omedelbart nedanför finns tre distinkta djupfåror. En fåra löper nära den svenska stranden, en fåra ungefär mitt i älven och en fåra nära den finska stranden. Den mellersta fåran är grundare än den fåra som löper närmast den svenska stranden. Skillnaden i djup mellan den västra fåran vid den svenska stranden och den östra fåran utefter den finska stranden är obetydlig. Kommissionerna har emellertid funnit att den östra fåran har ett i jämförelse med övriga fåror grundare utlopp och att fåran saknar en naturlig förbindelse med den redan fastställda gränsen väster om den finska ön Teppolansaari. Med hänsyn härtill har kommissionerna konstaterat att den djupaste sammanhängande fåran är den västra fåran, dvs. den fåra som löper närmast den svenska stranden. Kommissionerna har enhälligt föreslagit att riksgränsen skall följa denna fåra; dock med en viss modifiering för att gränsen, i likhet med vad som gäller för gränsen i älvarna i övrigt, skall få en mjuk form. Med hänsyn till att kommissionerna har funnit att det finns en entydig djupfåra inom det aktuella älvavsnittet har kommissionerna inte haft anledning att närmare undersöka det i instruktionerna angivna alternativet för gränsdragningen, nämligen den fåra där den största vattenmängden framrinner.

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås som ovan nämnts att riksdagen godkänner kommissionernas förslag till sträckning av riksgränsen vid Vähänärä. Förslaget innebär att ett vattenområde huvudsakligen uppströms om forsen om ca 2,4 ha överförs från Finland till Sverige och att ett vattenområde om ca 13,7 ha huvudsakligen nedströms om forsen överförs från Sverige till Finland. Sammanlagt innebär förslaget således att till Finland överförs ca 11,3 ha vattenområden. I propositionen anges också vilka vitsord olika gränsmarke-

ringar i terrängen och olika gränshandlingar bör tillmätas i förhållande till varandra. Slutligen anges att de av kommissionerna upprättade gränshandlingarna helt bör ersätta gällande gränsdokument inom gränssnittet vid Vähänärä.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar till en början att under 1985 års gränsöversyn företagits en mycket noggrann och detaljerad uppmätning av det aktuella älvasnittet. Härigenom föreligger nu ett underlag för gränsbestämningen av väsentligt högre kvalitet än det som kunde åstadkommas under 1981 års översyn, som ju avsåg ett fastställande av hela den långa landgränsen mellan Sverige och Finland. Gränssnittet vid Vähänäräforsen är nu det noggrannast och mest tillförlitligt uppmätta avsnittet av gränssälvorna.

Vid den nya översynen har iakttagits riksdagens önskemål om att man skall ta till vara den kändedom om förhållandena på platsen som lokalbefolkningen har samt att lokala myndigheter och lokalbefolkningen skall ges tillfälle att yttra sig innan förslaget till gränsdragning fastställs. Sålunda har under det inledande mätningarbetet lokalbefolkningen getts tillfälle att lämna synpunkter och presentera de mätresultat som delgavs utskottet vid den förra riksdagsbehandlingen. Som framgår av redogörelsen ovan har därefter vid två tillfällen förslag till gränsdragning ställts ut och presenterats för lokalbefolkningen på bägge sidor av älven. Även de lokala myndigheterna har informerats om förslaget. Sedan erinringar framförts mot det första förslaget till gränsdragning har förnyade mätningar gjorts vilka föranlett en modifiering av förslaget. Utskottet vill uttrycka sin tillfredsställelse över det sätt på vilket kommissionerna skött informationen till lokalbefolkning och lokala myndigheter och det sätt på vilket man tagit till vara framförda synpunkter och erinringar.

När utskottet vid behandlingen och godkännandet av 1981 års gränsöversyn undantog älvasnittet vid Vähänäräforsen hade utskottet den förhoppningen att förnyade mätningar skulle leda till att en entydig djupfåra kunde fastställas och att en gränsdragning skulle kunna ske som kunde accepteras av lokalbefolkningen på bägge sidor om gränsen. Utskottet måste med beklagande konstatera att så dock inte blivit fallet. Byborna i den närmast berörda svenska byn, Övre Vojakkala, har sålunda inför utskottet hävdad att den djupaste sammanhängande fåran i älven nedströms forsen är den östra fåran som löper närmast den finska stranden, att den fåran har en naturlig förbindelse med den tidigare fastställda gränsen väster om Teppolansaari samt att fåran samtidigt är den kraftigaste strömfåran. Byborna har inte framfört några erinringar mot använda mätmetoder och det framlagda underlaget som sådant men menar att mera ingående mätningar i ett avsnitt omedelbart nedanför forsacken och i ett avsnitt något norr om Teppolansaari skulle visa att byns uppfattning om djupfåran är den riktiga.

Det anförda och de i gränshandlingarna redovisade mätningresultaten visar enligt utskottets mening att djupförhållandena i selet nedanför Vähänäräforsen är svårbedömda. De båda gränskommissionerna har emellertid

enhälligt konstaterat att den västra fåran närmast den svenska stranden entydigt är älvens sammanhängande djupfåra. Vad som förekommit under beredningen i utskottet har inte visat att kommissionernas bedömning varit felaktig. Enligt utskottets mening måste därför det framlagda förslaget till gränsdragning godtas. Utskottet tillstyrker på anförda skäl bifall till propositionen.

Utskottet vill tillägga att det är angeläget att vid framtida gränsöversyner sker en information till lokala myndigheter och lokalbefolkning på det sätt som skett under 1985 års gränsöversyn. Utskottet vill vidare understryka vikten av att, när olika uppfattningar råder om gränsens rätta sträckning, tillgänglig expertis utnyttjas i syfte att kunna uppnå resultat som kan godtas av befolkningen på bägge sidor om gränsen.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:87 godkänner att regeringen med finska regeringen träffar överenskommelse om ändring av riksgränsen i överensstämmelse med det förslag som har lämnats i samband med 1985 års översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland vid Vähänärä.

Stockholm den 3 april 1986

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Bengt Kronblad (s), Inger Hestvik (s), Bengt Harding Olson (fp), Nic Grönvall (m), Gunnar Thollander (s), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s), Hans Rosengren (s) och Ewy Möller (m).

Av gränskommissionerna uppmätta djupförhållanden

